

Süket Levente

Pro Universitate Siculorum

Előszó

Tonk Sándor vitaindító írása kapcsán az első gondolat, amely felötlött bennem az volt, hogy valóban ebben a formában, azaz nyilvánosan és írásban kell megvitatnunk közösségünk sarkalatos kérdéseit. Szükségünk van a vitára, a véleménycserére. Csak ezt követheti a konszenzus, az összehangolt cselekvés, legyen az akár (a végtelenben találkozó) párhuzamos, egymás mellett haladó, de egy célba tartó, következésképpen egymást kiegészítő, *konvergens cselekvés*.

Nyilvánvaló számomra, nem kell és nem szabad a merev és görcsös egységre törekednünk, sem a véleményekben, sem pedig a cselekvésben. Meg kell találnunk a kisebbségi létünkben is a helyét a pluralizmusnak, a közösségi létünk minden szférájában, kezdve a romániai magyarság egészét átfogó érdekvédelmi szervezettől, az RMDSZ-től ("pártplatform" rendszerétől), annak belső területi és szervezeti felépítésétől, egészen a létesítendő felsőoktatási intézményhálózat kialakításáig. Úgy gondolom, hogy ez az egyik legnagyobb kihívás, amellyel meg kell birkózzon közösségünk az elkövetkezendő évtizedben. Az első lépést viszont már most meg kell tenni.

Az erdélyi magyar állami egyetem ügye a tíz év vajúdas után semmit nem haladt előre, a látszateredmények pedig csak a kérdés megoldásának az elodázását szolgálják.

Személyes meggyőződésem, hogy az erdélyi magyar magánegyetemet ezeltől tíz évvel éppen azok kellett volna létrehozzák, akik ma is inkább a tétlen aggodalmaskodást választanák a cselekvés helyett.

Itt engedtessek meg, hogy dr. György Antalt, a Pro Agricultura Hargitae Universitas Alapítvány elnökét, Tóni bácsit idézzem: "Csak az nem téved, aki nem tesz semmit, de úgy vélem önmagában ez a legnagyobb tévedés. (Szent-Györgyi Albert)." Nem véletlen, hogy aki méltán lehet büszke arra, hogy tízéves fáradhatatlan munkája eredményeképpen több mint 1000 székelyföldi fiatal egyetemi diplomához jutott, hogy ezek közül a fiatalok közül egyik sem munkanélküli, hogy most a rendelkezésre áll Csíkszeredában egy olyan épület, amelyben azonnal indulhat az egyetemi képzés, ilyen jelszót választott magának. Ha hihetünk Szent-Györgyi Albertnek, akkor visszatekintve az elmúlt tíz évi felsőoktatási fejlesztésre, egyetemépítésre, megállapíthatjuk, hogy nem követtünk el sok tévedést, csupán egyet, a legnagyobbat, azt, hogy nem tettünk semmit. A magyar tannyelvű (román állami költségvetésből finanszírozott) erdélyi egyetem visszaállításáért vagy létrehozásáért folytatott "küzdelem", "harc", bár időnként nagyon látványos volt, mégis zsákutcának, s mint ilyen pótcselekvésnek bizonyult.

Az ökumenikus egyházi tulajdonú, magyar állami költségvetési támogatásból kiépítendő erdélyi magyar magánegyetemi hálózat terve éppen ezért korszakalkotó jelentőségű.

Nincs tökéletes tanulmány, amely minden egyes kérdésre megadná a választ, amellyel mindenkinek egyet kellene érteni, és természetesen a Tonk Sándor vitaindítója sem az, és nem is kell az legyen. Természetes az is, hogy ez a vitaindító nem tartalmaz nagyon sok újdonságot, hiszen ez a téma nem ezzel a vitaindítóval került a terítékre. Értéke nem az újdonságban, hanem az aktualitásában van, illetve abban, hogy az így elindított vita tárgya nem a parttalan és tét nélküli tervezgetés, hanem a gyakorlati megvalósítás előkészítése, szakmai-elméleti megalapozása, az, hogy adott esetben bármelyik leírt gondolatnak, szónak nagyon komoly gyakorlati következményei lehetnek.

A vitaindítóhoz csatolt felhívásban is az áll, hogy a kuratórium a létesítendő erdélyi magyar magánegyetem létrehozásának stratégiai tervét a vitaindító, és ennek nyomán beérkezett vélemények felhasználásával fogja elkészíteni.

A jelen tanulmányom megírására nem ez a vitaindító készített, hanem egy párhuzamos kezdeményezés terméke, egy olyan kezdeményezése, amely 1996-ig nyúlik vissza, és amely a Hargita Megyei Önkormányzathoz, annak azóta leköszönt elnökének, Kolumbán Gábornak a nevéhez kötődik. Ennek a kezdeményezésnek rövid beszámolóját mellékelem. Amint azt a székelyföldi egyetem mielőbbi megalapításának szükségessége mellett érvelő

tanulmányomban kifejtettem, a létesítendő székelyföldi egyetem szintén önálló, magyar tannyelvű, alapítványi egyetem lett volna, az alapítványt viszont, az akkori tényállás szerint, a székelyföldi - megyei és helyi - önkormányzatok konzorciuma tartotta volna fenn.

Ennek a tanulmánynak gyakorlatilag ugyanaz volt a központi kérdése, mint a Tonk Sándor¹ vitaindítójának (így nem kell újrafogalmaznom, már csak azért sem, mert dokumentum):

1. *a szükségesség kérdése*: milyen legyen az erdélyi magyar felsőoktatás, egyáltalán szükség van-e magánegyetemre, hány egyetem legyen, egy vagy több?

2. *a megvalósíthatóság kérdése*: Adottak-e a szükséges feltételek Erdélyben, illetve a Székelyföldön, megvalósítható-e a megfogalmazott és megindokolt egyetem gondolata? (Ez szorosan kapcsolódik, úgy logikai, mint pedig megszővegezés tekintetében, mindkét tanulmányban, ez első kérdéshez.)

Javaslat a hálózatszerűen telepítendő Székelyföldi Egyetem egységes koncepciójának kialakítására és kiépítésének elkezdésére vonatkozóan

I.

Mottó: Hagyjuk a számokat beszélni!?

A Hargita Megyei Önkormányzat jelenlegi² elnöke, a lakosság részéről megnyilvánuló határozott igénnyel, valamint a megye gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésének követelményeivel összhangban, az 1996-os választásokon egy olyan megyefejlesztési programmal nyerte meg a választásokat, amely elsőrendű prioritásai között jelölte meg egy hálózatszerűen telepítendő, oktatást és kutatást lehetővé tevő egyetem kiépítésének az elkezdését.

Kezdetben a megyei önkormányzat csupán a létező, helyi (csíkszeredai, székelyudvarhelyi, és gyergyószentmiklósi) kezdeményezések támogatására szorítkozott. Szükségessé vált viszont ennek a támogatói szerepkörnek a kezdeményezői szerepkörre való fokozatos felcserélése.

Ennek következménye a Megyei Tanács közgyűlésének az a határozata, amely kimondja: el kell kezdeni a hálózatszerűen telepítendő Hargita megyei felsőoktatási intézmény alapításának, illetve akkreditáltatásának a folyamatát.

A Hargita megyei felsőoktatás fejlesztésének kérdését nem lehet a régió felsőoktatási problémáitól elkülönítve értelmezni. Lehet ugyan városi és megyei könyvtárról beszélni, de nem lehet megyei főiskoláról, és még kevésbé városi főiskoláról vagy egyetemről beszélni. Természetes és mindenki számára nyilvánvaló tény az, hogy egy csíkszeredai főiskolára nem csak Csíkszereda és a szomszédos falvak fiataljai fognak jelentkezni. Ugyanúgy, ahogy a sepsiszentgyörgyi közigazgatási főiskolára sem csupán a Kovászna megyei fiatalok jelentkeztek, hanem a Hargita megyeiek is.

A felsőoktatási intézmények vonzáskörzetüknél fogva a régióhoz tartoznak. A Hargita megyei felsőoktatás kérdése kizárólag a székelyföldi felsőoktatás részeként értelmezhető. A felsőoktatás-szervezésben megkerülhetetlen regionalizmus-mentes mindenféle ideologikus töltetű. Szigorú szakmai érvek, a nyilvánvaló tények indokolják.

A megyei önkormányzat sajátos helyzeténél és rendeltetésénél fogva eleve egy hálózatszerűen telepítendő felsőoktatási intézményben³ kellett gondolkodjon, egy olyan koncepció kidolgozásán, amely összeegyezteti a helyi (csíkszeredai, székelyudvarhelyi és gyergyószentmiklósi) felsőoktatási intézmény alapítási kezdeményezéseket, és megfelelő intézményes keretet biztosít ezek érvényesítése számára.

Egy ilyen jellegű koncepció, amely úgy épült fel, hogy a megyén belüli helyi érdekeket integrálja és összeegyeztesse, szerkezetileg alkalmas arra, hogy a szomszédos székelyföldi megyékben levő helyi (sepsiszentgyörgyi, kézdivásárhelyi, marosvásárhelyi stb.) érdekeket is összehangolja és magába foglalja.

Az első kérdés, amire válaszolni kell a koncepció kialakítása során az egyetem (minden egyetemi kart magába foglaló, hálózatszerűen telepítendő, főiskolai tagozattal is rendelkező, posztgraduális, mesteri és doktori képzést is biztosító intézmény) és a régió viszonyára vonatkozik. Ez a kérdés két részre bontható:

1. *milyen mértékben felel meg az egyetem a régiónak (Adegvatio Universitatae ad Terra Siculorum)?* Milyen mértékben tudja az egyetem a régió érdekeit szolgálni, van-e egyáltalán szükség rá (ennek az első kérdésnek a része az a kérdés is, hogy vajon a romániai magyarságnak szüksége van-e, ha szüksége van, igényt tarthat-e arra, hogy ne csak egyetlen egy egyeteme legyen, hogy földrajzi tagolódásának megfelelően, regionális egyetemeket létesítsen)?;

2. *milyen mértékben felel meg a régió az egyetemnek (Adegvatio Terra Siculorum ad Universitatae)?* Milyen mértékben tudja a régió biztosítani azokat a feltételeket amelyekre egy egyetemnek szüksége van ahhoz, hogy működni tudjon (megfelelő számú diák, tanár, épületek, könyvtárak stb.)?

Fontosabb Európai Uniós tények és tendenciák a felsőoktatásban

Az európai oktatáspolitikai tendenciák ismeretének óriási jelentősége van a létesítendő Hargita megyei (székelyföldi) felsőoktatási intézmény és általában a regionális oktatáspolitikai kialakítása szempontjából, mert kelet-közép-európai régióként Európa azon részén található, amely több évtizeden keresztül el volt zárva Nyugat-Európától, a jelenlegi Európai Unió országaitól. Több évtizedes lemaradást kell bepótolni.

Különös jelentősége van most, amikor a Hargita megyei (székelyföldi) felsőoktatási intézmény szerkezetét és működését kell megtervezni, illetve nagyon fontos stratégiai döntéseket hozni.

Az egyik alapvető oktatáspolitikai tendenciát megjelenítő tény az, hogy maga az *egyetem utáni képzés is többlépcsősé vált*. A posztgraduális képzés, a magiszteri (MA) és a doktori (PhD.) képzés, mint az egyetem utáni képzés egy-egy lépcsője, nagyon határozottan körvonalazódott. Ezek a képzési formák nem csak a fejlett Európában léteznek, hanem a kelet-közép-európai, így romániai intézményeinek, és egészen konkrétan a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetemnek is már néhány éve szerves részét képezik.

Nem egyszerűen arról van szó tehát, hogy az egyetem nem végső célpont (50 évvel ezelőtt sem volt az), ezzel nem mondunk semmi újat. A doktori fokozattal kapcsolatban sem fogalmazhatunk úgy, hogy ezt "továbbtanulási forma követhet", ugyanis nem egy meghatározatlan lehetőségről van szó, hanem szükségszerűségről.

A terminus technicus, amely eléggé jól érzékelteti azt, hogy mi is lenne európai oktatáspolitikai trend, az a *lifelong learning*, vagyis a folyamatos, egész életen át tartó tanulás (nem pedig a post secondary képzés). Ez a fogalom egy olyan oktatáspolitikai stratégiai célkitűzést jelöl, amelynek súlyát és jelentőségét már az a tény is jelzi, hogy az 1996-os Európai Év központi témája volt. Az egész életre kiterjedő tanulásnak mint rendszernek gyakorlatba ültetése, *a legmagasabb szintű és színvonalú ismeretek az állampolgárokhoz való eljuttatásának támogatása és szorgalmazása, a társadalomnak az a kötelessége, hogy biztosítsa a széles körű hozzáférhetőséget az oktatáshoz és az ismeretek folyamatos felfrissítéséhez, mint elsőrendű politikai célkitűzés bele van foglalva magába az Amszterdami Szerződésbe is*. (Amint köztudott, ez az Európai Unió új szerződése, amelyet a 15 tagország államfője 1997-ben írt alá Amszterdamban.)

Az *általános képzés* irányába való elmozdulást nem csupán a középiskolákat érinti, hanem az egyetemeket is.

Ma már nyilvánvalóvá vált, hogy milyen óriási veszélyt rejt magában a nagyméretű szakosodás. Akkor, amikor a gazdaság és a társadalom nagyon gyors ütemben átalakul, nagyon nagy a valószínűsége annak, hogy az a képzettség, amivel egy egyetemet végzett fiatal rendelkezik és az, amire valóban szükség van a munkaerőpiacon, ne fedje egymást. Éppen ezért a felsőoktatási intézmények arra törekednek, hogy rugalmasabb oktatási rendszert alakítsanak ki. Mindez abból a meggyőződésből indul el, hogy a szélesebb körű tanulmányi tapasztalat nagyobb fokú rugalmasságot és alkalmazkodóképességet biztosít olyan változásokkal szemben, amelyek egyben elkerülhetetlenek és előreláthatatlanok. Az információs technológiák mélységesen megváltoztatják az ismeretekhez és információkhoz való hozzáférés szerkezetét, tartalmát és eszközeit. Nagyon sok ember számára különösen előnyös lesz az új típusú munkaerőpiacon a széles körű általános műveltség. Ilyenképpen a nagyon magas szakosodást biztosító képzésnek is tartalmaznia kell olyan elemeket, amit eddig a humán jellegű képzettséggel társítottuk, mint például az idegennyelv-ismeret, a kommunikációképeség, történelmi-kulturális ismeretek stb. Ezekhez még olyan készségek és ismeretek is kell társuljanak, mint például a számítógépek és más információs technológiai eszközök kezelése, menedzsment és marketing ismeretek, és mindenekelőtt az a készség, hogy megtalálja azt az információt, amelyre éppen szükség van a napirenden levő probléma megoldása szempontjából. Az, amire a munkaerőpiacnak elsősorban szüksége van, az a magas fokú általános képzettséggel rendelkező szakember (high level generalist).

A felsőoktatási intézmények, képzési formák átjárhatók, rugalmasak és egymáshoz illeszkedők kell legyenek, hogy ez az elv nem csak egyes országokon belül, hanem országhatárokon át is érvényesül, hogy a tananyagok és képzési normatívák egyetemessé válnak, hogy egyre elterjedtebbé válik a tanárok és diákok cseréje stb. - mindez nagyon fontos tendencia.

Az Európai Unión belül, valamint a hozzá csatlakozni kívánó európai országok és régiók általános (gazdasági, politikai stb.) integrációjának részeként, *a felsőoktatási intézmények integrációja* elsődrendű politikai célkitűzés. Ennek az integrációs követelménynek föltétlenül be kell épülnie a tervezett Hargita megyei (székelyföldi) felsőoktatási intézmény koncepciójába.

Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a kialakítandó székelyföldi felsőoktatási intézmény európai színvonalú kell legyen, és hogy ez reális, megvalósítható igény. J. Santert, az Európai Bizottság elnökét idézve, az Európai Unió nem egy exkluzív, hanem egy inkluzív közössége kíván lenni az európai államoknak. Ez minden bizonnyal és elsősorban a felsőoktatásra is érvényes.

A felsőfokú képzés egyre nagyobb mértékben tömegessé válik. *A felsőoktatás eltömegesedése* nem véletlen, vagy egészségtelen fejlődés, hanem egy természetes és szigorú társadalmi-történelmi törvényszerűség eredménye.

Az intézményesedés - az, hogy az oktatásban az autodidakta módon történő képzés milyen mértékben és milyen szinten adja át a helyét az intézményes kereteknek - és az eltömegesedés - az, hogy a társadalomnak hány százaléka részesül egyáltalán oktatásban, és hogy milyen szinten részesül ebben az oktatásban - az oktatás és egyben a társadalom fejlődésének a két legfontosabb mutatója.

A Magna Charta Universitatum Europeanum 1988-ban az *európai egyetem 800 éves múltjára* visszatekintve így fogalmaz: "...Az Egyetem az az autonóm *intézmény*, amely termeli és közvetíti a kultúrát, a kutatás és oktatás által."

A felsőoktatás fejlődésében mindenképpen egy új korszak kezdetét jelentette az a tény, hogy a doktorandusképzés is intézményes keretek között folyik (a doktorandusoknak az egyetemi hallgatókhoz hasonló státusuk, jogaik és kötelességeik vannak, az előadások, szemináriumok, vizsgák tekintetében, hogy nappali tagozaton folyik ez a képzés, hogy a doktorandusok úgymond főállásban tanulnak, akár csak az egyetemi hallgatók stb.), hogy egyre többen vesznek részt doktori képzésen.

Egy másik fejlődési korszakot képvisel az a tény, hogy a PhD. utáni tanulás és általában a folyamatos tanulás (a lifelong learning) intézményes feltételei is kialakulóban vannak.

Ezek magukban hordozzák a legfrissebb, a legmagasabb színvonalú ismeretekhez való hozzáférés lehetőséget azok számára is, akik már dolgoznak, és nem engedhetik meg maguknak azt, hogy főállásban tanuljanak.

Konkrét számok, adatok

Nagyon fontos viszont az általános összefüggések és törvényszerűségek rövid bemutatása mellett az is, hogy ne csak általánosságokban beszéljünk erről a tendenciáról. Ha egy dolgot valóban az a szerepe, hogy konkrét politikai döntések számára szolgáltatson érveket, támaszpontokat, ezt mindenképpen a konkrét számokra hivatkozva teheti meg.

A konkrét számok tükrében el lehet dönteni, hogy európai mércével mérve a Székelyföld igényt tarthat-e arra, hogy saját egyeteme legyen.

Egészen pontosan ki lehet és ki kell számítani, hogy hány egyetemi hallgatója kellene legyen Székelyföldnek és ezen belül Hargita megyének, ha fel akar zárkózni Európához.

Az Európai Unió Statisztikai Hivatala, az Eurostat 1998. február 12-én közzétett adatai szerint az utóbbi 20 év alatt az EU országokban megduplázódott az egyetemi hallgatók száma. Ez az információ *Az Európai Unió oktatására vonatkozó fontosabb adatok (Key data on education in the European Union)* című kiadványban jelent meg. A legmagasabb növekedési arány Portugáliában (3,4-szeres) és Spanyolországban (2,8 -szoros) volt.

Az 1994/1995-ös tanévben 11,7 millió egyetemi hallgató volt az EU-ban. Ugyanebben az évben EU-nak 346,1 millió lakosa volt. Ennek alapján nagyon könnyen kiszámíthatjuk, hogy 1000 lakosra 33,80 egyetemi hallgató jut az EU-ban.

Másképpen számolva: 346,1 millió : 11,7 millió = 29,58 lakos/1 egyetemi hallgató EU-ban.

Ha ezzel a számmal elosztjuk Székelyföld magyar lakosainak számát, akkor megtudjuk, hogy régióknak hány egyetemi hallgatója kellene legyen, ha az EU-átlagot vesszük alapul, és hogy ez indokoltá teszi-e egy önálló egyetem létesítését. $900\ 000 : 29,58 = 30\ 425,9$ székelyföldi magyar anyanyelvű egyetemi hallgató.

$33,80 \cdot 900 = 30\ 420$ székelyföldi magyar anyanyelvű egyetemi hallgató

Ugyancsak európai számítások szerint egy hatékony és ugyanakkor gazdaságos körülmények között fenntartható teljes struktúrájú egyetemnek *átlagban 6-8000 hallgatója van.*

Ez azt jelenti, hogy Székelyföldnek Európai Unió mércével mérve akár négy egyeteme is lehetne.

Ez a szám igazolható konkrétan a finnországi adatokkal is: Finnországban összesen 20 egyetem van. Ha elosztjuk a finnországi egyetemi hallgatók összlétszámát (133 359) az egyetemek számával, akkor megkapjuk azt, hogy átlagban hány egyetemi hallgatója van egy egyetemnek. Finnország esetében ez a szám 6668, ugyanis a Finn Statisztikai Hivatal adatai szerint, 1995-ben például, összesen 133 359 egyetemi hallgató volt. (Ez Székelyföld esetében egészen pontosan $30\ 425 : 6668 = 4,56$ egyetem.)

A finnországi svédok egyébként 1995-ben a lakosság 5,8%-át tették ki (közel 300 000 fő), ugyanebben az évben 9 564 egyetemi hallgatóval büszkélkedhettek (ami a finnországi egyetemi hallgatók összlétszámának 7,2%-a). Ez azt jelenti, hogy a finnországi svédok nem csupán a kisebbségi helyzetük által indokolt pozitív diszkrimináció folytán kaphatták meg azt a jogot, hogy saját egyetemük legyen, hanem létszámuknál fogva. Az adott közösséget, kisebbségi helyzetüktől teljesen függetlenül, megillette egy egyetem. A finn államnak (a fejkvóta elvet alkalmazva) a turkui svéd egyetem fenntartása nem kerül semmivel sem többbe, mint bármelyik másik finnországi egyetemnek a fenntartása.

Ha nem a finnországi svédok, hanem általában a finn állampolgárok számát arányítjuk az egyetemi hallgatók létszámához (azaz, ha nem a kisebbségi helyzetben levő népcsoportok sajátos helyzetéből indulunk ki), az a szám, mely kifejezi konkrétan, hogy hány lakosra jut egy egyetemi hallgató:

$(5\ 000\ 000 : 133\ 359 = 37,49$ fő/egy egyetemi hallgató

$300\ 000 : 37,49 = 8002$ svéd egyetemi hallgató)

$133\ 359 : 5000 = 26,671$ egyetemista/1000 lakos

$26,671/1000 \cdot 300 = 8001,3$ svéd egyetemi hallgató

A finn modell

A finnországi felsőoktatás helyzete két, mostanig nem eléggé világosan elhatárolt, vonatkozásban is modellértékű számunkra. Mi romániai magyarok általában csupán az első vonatkozást vesszük figyelembe, pedig az elsősorban nem is nekünk, hanem a román államnak szól.

I. A finn állam magatartása a finnországi svédokkal szemben

a felsőoktatás kérdésében

A példa értékű tény, amire nagyon gyakran hivatkozunk, az, hogy a finn állam finanszírozza, tartja fenn a turkui svéd tannyelvű egyetemet, az Abo Akademi-t. Kevésbé ismert viszont az, hogy a Helsink-i Egyetem is kétnyelvű. Figyelemre méltó továbbá az a tény is, hogy a finn állam olyan feltételeket biztosít svéd kisebbségének, hogy az a számarányát meghaladó mértékben részesülhet a felsőoktatásban. Ez azért is fontos, mert egy kisebbségnek mindig többet kell teljesítenie, mint a többség, ahhoz, hogy fennmaradjon.

Ennek a vonatkozásnak számunkra egyetlen gyakorlati jelentősége van, és pedig az, hogy követeljük a román államtól,

amelynek fizető állampolgárai vagyunk, a hasonló bánásmódot.

(Érdekes történelmi párhuzamra ad alkalmat az a tény is, hogy Finnország függetlenségét 1917-ben nyerte el, és hogy évszázadokon keresztül svéd fennhatóság alatt volt.)

2. A finnországi svédek viszonyulása a saját egyetem alapításához

Az Abo Akademit a finnországi svéd közösség önerőből hozta létre még 1917-ben és tartották fenn évtizedeken keresztül. A közelmúlt eseménye az, hogy a finn állam átvállalta az egyetem finanszírozását. Erről a második vonatkozásról, úgy tűnik, nem tud senki, vagy aki tud róla nem hangoztatja, pedig ez az a vetület, amely nekünk, a romániai magyaroknak szól.

Ennek a második vonatkozásnak a tanulsága az, hogy ha valóban szükség van a romániai magyar egyetemre, akkor ezt az egyetemet haladéktalanul létre kell hozni, ott és abban a formában, ami a lehető legjobban megfelel a romániai magyarságnak, hogy az első és legfontosabb kérdés, amelyet tisztázni kell: valóban létfontosságú-e az önálló magyar egyetem, úgy, ahogy azt már nagyon sokszor leírtuk és elmondtuk, és valóban olyan intézményről van-e szó, amelyet egyszerűen nem tudunk nélkülözni. Csak másodlagos kérdés lehet, hogy ez az egyetem állami vagy magánegyetemként indul, amit a közösség tart fenn.

Megalázó és reménytelen a román politikai elittel folytatott alkudozás. Ennek eredményeképpen olyan kompromisszum alakulhat ki csupán, ami legjobb esetben is egy egészségtelen szerkezetű és földrajzi telepítésű intézmény létrejöttéhez fog vezetni.

Most már talán eléggé világossá vált mindenki számára, hogy az egyetlen járható út, amit a finnországi svédek választottak már nyolcvan évvel ezelőtt: létrehozni az intézményt, majd kiharcolni azt, hogy az állam finanszírozza ezt az egyetemet, a fejkvóta elv alapján.

Székelyföld és a többi európai régió

Kialakulásának természetes és törvényszerű jellegére utal az is, hogy hasonló régiót még nagyon sokat találhatunk az EU-ban. Ha a kivételes eseteket leszámítjuk (vannak az átlagtól lényegesen nagyobb régiók, mint például Katalónia vagy a német landok, országnyi területtel, lakossággal és gazdasági potenciállal, és vannak az átlagostól lényegesen kisebb régiók is, mint például Jura Kanton és Köztársaság a maga 837 km²-es területével és 68 323 lakosával), akkor megállapíthatjuk, hogy a Székelyföld mind területét, mind lakosságát számítva, az átlagos nagyságú régiókhoz tartozik.

Székelyföld a maga 13 200, illetve 16 500 km²-ével (az első szám a történelmi Székelyföld területét jelenti, a második pedig a jelenlegi székelyföldi megyék, Hargita, Kovászna és Maros megye területét) területi szempontból összehasonlítható a következő régiókkal:

- *nagyobb* mint Baszkföld (7300 km²), Elzász (8280), vagy a nagy-britanniai Grampian régió (8704 km²) stb.

- *kisebb* mint a nagy-britanniai Wales (20 764 km²), a finn Turku (20 720 km²) és Hame (22 246 km²) régió stb.

- *ugyanakkora* mint a belgiumi Flamand (13 512 km²) és Vallon (16 844 km²) tartomány, vagy a francia Franche-Comté (16 202 km²), vagy a norvég Hordaland (15 634 km²) régió stb.

A lakosság szempontjából Székelyföld a maga 726 000 magyar nemzetiségű lakosával (amihez még hozzá lehet számítani a vonzáskörzetéhez tartozó, hozzávetőleg 100 000 magyar ajkú moldvai csángót és a 65 000 Brassó megyei magyart) *nagyobb/ugyanakkora* mint pl.:

- a norvég Hordaland (425 250 fő) régió: van saját egyeteme és különböző felsőoktatási intézménye;

- a finn Turku (702 179 fő) régió: több egyetem és felsőoktatási intézmény, az egyik - amelyre sokat hivatkozunk - a svéd nyelvű egyetem, az Abo Akademi;

- a finn Hame (730 472 fő) régió: - a Tamperei Egyetem, a Tamperei Műszaki Egyetem, kutatóintézetek és más felső

és szakoktatási intézetek;

- a nagy-britanniai Grampian (528 000 fő) régió: 2 egyetem és egy nemzetközi hírnevű kutatóintézet stb.

Milyen társadalom lesz a posztindusztriális társadalom?

Az európai felsőoktatást meghatározó trendek legfőbb jellemzője az, hogy gyökeres változást jeleznek előre. Nem csupán olyan, esetleg nagyon fontos, de részlet- vagy árnyalatnyi változásokról van szó, amelyek jelentőségét csupán a szakértők észlelik-értik.

Azt, hogy milyen tendenciák uralkodnak jelen pillanatban az európai felsőoktatásban, nemcsak az európai szakértők tudják. Ebben az értelemben a szakértői fázis meghaladott. Gyakorlatilag már mindenki számára nyilvánvaló tényekről van szó.

A különbség köztünk és az EU között nem az, hogy mi még nem ismerjük ezeket a tendenciákat (az eltelt nyolc év alkalmas volt arra, hogy e téren az információk eljussanak hozzánk, hogy ezek a tendenciák már nálunk is megnyilvánuljanak, tapasztalhatók legyenek), hanem az, hogy az EU ezekkel a tendenciákkal összhangban levő konkrét cselekvési programokkal rendelkezik.

Nem lehet oktatáspolitikai tendenciákról beszélni anélkül, hogy figyelembe vennénk azokat a változásokat, amelyeken jelenleg maga a társadalom megy át.

Az európai felsőoktatás tendenciáinak legfőbb jellemzője éppen az, hogy a társadalomban végbemenő gyökeres és gyors változásokkal szorosan össze vannak fonódva.

A gazdaság globalizálódása az információs társadalomban, a tudományos és technológiai haladás, valamint ezeknek a hatása, szemmel látható nap mint nap. Ezek a változások nem véletlenszerűek, hanem a holnap társadalmának az előjelei.

Volt egy időszak, 20-30 évvel ezelőtt, amikor már világossá vált, hogy az ipari társadalmat le fogja váltani egy másik társadalom, de még nem volt eléggé világos, hogy az milyen társadalomban lesz. Ezért kezdetben ezt a társadalmat nemes egyszerűséggel posztindusztriálisnak ("ipari társadalom utáni"-nak) nevezték.

A fejlett nyugat-európai országokban már a kilencvenes évek első felére a gazdaság szerkezete (gyakorlatilag 20 év alatt) gyökeresen megváltozott. (*L'État du monde - Annuaire économique et géopolitique mondial*, édition 1993.). Egészen konkrétan arról van szó, hogy például a nemzeti össztermék (a PIB) megvalósításában az anyagi javak termelése, és elsősorban az ipar szerepe 35% alá csökkent, a mezőgazdaságé pedig 2-5% között mozog. A hátramaradt több mint 60%-os részt a szolgáltatás valósítja meg.

"...az EU-ban a statisztikai prognózisoknak megfelelően a mai fiatalok mintegy 20%-a elvégezve tanulmányait, olyan munkahelyen fog dolgozni, melynek ma még nem létezik, megnevezni sem tudnánk. *Ez a folyamat pedig gyorsul, az új foglalkozástípusok aránya folyamatosan nő.*" (Kvantum Kutatócsoport 1998).

Peter Bonfield, a British Telecom igazgatója szerint az elkövetkező 10 évben a jelenleg használt technológiák 80%-át új technológiák fogják felváltani. Ezt a véleményét 1998. február 16-án Brüsszelben fogalmazta meg egy konferencia alkalmából, amelynek témája éppen az információs társadalom és a munkahelyek kérdése volt. Fel kell viszont jegyezni azt is, amit az Európai Bizottság Szociális és Munkaügyi kérdésekért felelős tagja, Padraig Flynn mondott: A modern információs és távközlési technológiák nem megszüntetni, hanem létrehozni fogják a munkahelyeket. Az elkövetkező tíz évben előreláthatóan több mint 1 millió új, a multimédiához kapcsolódó munkahely fog létrejönni az EU-ban. Az európai software-piac, amely évente 10%-kal növekedik, a maga során évente 50 000 új munkahelyet hoz létre. Hangsúlyozta viszont azt is, hogy jelenleg nincs összhang a képzés és az ipar új követelményei között. A képzett munkaerő hiánya óriási problémává nőtte ki magát. Európában a kisebb cégek 41%-át a képzett munkaerő hiánya fojtja meg. Nagyon határozott körvonalat nyert az a növekvő probléma, hogy komoly nehézséget fog jelenteni a közeljövőben a megfelelő szakképzettséggel rendelkező munkaerő biztosítása, kiképzése, mivel a munkahelyi feltételek, követelmények folyamatosan változnak, részben az új technológiák bevezetésének hatására.

Abban a társadalomban, amely maga is állandó változásban van, az az érv miszerint *a kutatás által kellene oktatni*, és amelyet már nagyon rég megfogalmazott Wilhelm von Humboldt, ma széles körű visszhangra talált. A kutatásból

származó ismereteknek és technikáknak az átadása az egyetemi hallgatók felé, valóban a tudásátadás legfontosabb formája lehet. A 21. századhoz közeledve, minden feltétele megvan annak, és ezt még a közelmúltban nem lehetett elmondani, hogy a lehető legjobban integrálódjon a kutatás és a kutatóképzés az egyetemi oktatással.

Olyan előrejelzések is vannak, miszerint a "posztindusztriális társadalomban" kulcsfontosságú szerepet betöltő kutatás és kutatásokon alapuló képzés iránt olyan nagy lesz az igény, hogy az egyetemek vagy még felismerhetően egyetemi szerkezetű intézmények nem fogják tudni kielégíteni ezt az igényt.

Bizonyos kulcsfontosságú területeken, amelyekhez technológiai fejlődés társul, találkozhatunk kutatáson alapuló cégekkel és olyan cégekkel, amelyek saját maguk képezik ki a cég kutatóit.

A legfontosabb tényező, amely meghatározza az európai oktatáspolitikát

A legfontosabb tényező, amely meghatározza az európai oktatáspolitikát az, hogy a posztindusztriális társadalom, az a társadalom, amely az ipari társadalmat le fogja váltani, éppen a "tudásközpontú társadalom" (knowledge society) lesz.

Az EU végrehajtó testülete ("kormány"), az Európai Bizottság oktatáspolitikai stratégiáját megfogalmazó dokumentumok konkrét cselekvési tervet tartalmaznak arra vonatkozóan, hogy hogyan kell az EU felkészülni a kialakulóban levő társadalom kihívásaira.

Ez a társadalmi átalakulás nem csak annyiban hoz gyökeresen újat, hogy társadalmi, gazdasági szerkezete teljesen megváltozik, hogy véget ér az ipari társadalom és kialakulóban van egy új társadalom. Sokkal többről van szó.

Az európai társadalom, ahhoz a ponthoz közeledik, amikor a gazdaság, amely eddig tőkeintenzív és munkaintenzív termelésen alapul, átadja a helyét egy olyan gazdaságnak, amely a tudás, az ismeretek és a szolgáltatások termelésén alapul. Egyre inkább előtérbe kerül az anyagi javak termelésével és feldolgozásával szemben az információtermelés, -feldolgozás. Maga a tudás válik a legértékesebb tőkévé.

Olyan társadalom van kialakulóban, amelyet az ismeretek, a tudás fog uralni, amelyben az egyetemek, az ott folyó oktatás és azzal szerves egységet képező kutatás játssza majd a központi szerepet.

Romániai felsőoktatási tények

Mielőtt az egyetemi hallgatók európai számarányának eléréséről beszélnénk, először (rövid- és középtávon) a romániai átlaghoz való felzárkózás feltételein kellene elgondolkozzunk.

A jelen (1-5 év)

Annak ellenére, hogy Románia az 1000 főre jutó egyetemi hallgatók tekintetében az utolsók között van Európában, a romániai magyar hallgatói létszám megduplázódását jelentené ennek a romániai átlagnak az elérése is.

Köztudott, hogy az 1992-es népszámlálás adatai alapján a romániai magyar lélekszám - az 1 624 959 - az összlakosság 7,12%-át jelenti. (A nemhivatalos becslések 2,2 milliőről számolnak be.)

Az 1995/1996-os tanévben az ország 17 egyetemi központjának állami egyetemein 9278, a 36 magánegyetemen pedig 2970, összesen pedig 12 248 magyar hallgató tanult, ami az összes 319 305 romániai egyetemi hallgató 3,8%-át jelentette.

Az 1997/1998-as tanévben 13 740 magyar diák tanult a romániai felsőoktatásban, ami a 329 496-os összlétszám 4,14%-át teszi ki. Egy nagyon egyszerű számításból kiderül, ahhoz, hogy a romániai magyarság lélekszámának megfelelő mértékben részesülhessen felsőoktatásban, ez a szám ($329\,496 \cdot 7,12\% =$) 23 460 kell legyen.

(Egy kisebbségnek viszont - ahhoz, hogy fennmaradjon - mindig többet kell teljesítenie, azaz több és jobban képzett

szakemberre van szüksége.)

A 23 460 romániai magyar diák 53,54%-a székelyföldi, illetve a Székelyföld vonzáskörzetéhez tartozik, ami egészen pontosan 12 560 hallgatót jelent.

Elképzelhető ugyanis az is, hogy az egyetem egy bizonyos szakon, egy évfolyamon belül pl. jogon vagy politológián, az előadásokon 25 hallgató vesz részt, és elképzelhető az is, hogy 250. Természetesen az utóbbi esetben az egy főre jutó költségek kisebbek lennének. Kérdés, hogy milyen mértékben lehetne hatékony, illetve magas színvonalú akkor, ha a tanár és az egyetemi hallgató között az arány nem 1/25, hanem 1/250 lenne.

Amint arra már utaltam, *egy hatékony és ugyanakkor gazdaságos, teljes struktúrájú (minden egyes kart magába foglaló) egyetemnek optimálisan 6000-8000 hallgatója van. Ekkora - egészen pontosan 6679 - létszámmal működik például a galaci regionális egyetem is, de még folytathatnám...*

Ami azt jelenti, hogy Székelyföld, a maga (minimálisan számítva is) 12 560 potenciális egyetemi hallgatójával (és ennek a létszámnak, az európai tendenciák alapján, várható növekedésétől eltekintve), már a jövő évtől akár két teljes struktúrájú, párhuzamosan működő egyetem számára is elegendő hallgatót tud biztosítani.

Romániában jelen pillanatban 49 állami egyetem és 51 magánegyetem működik. A román kormány az Európai Bizottsággal való együttműködés keretében kidolgozott regionális fejlesztési politikát tartalmazó Zöld Könyv szerint Hargita és Kovászna megye a közepesen fejlett, Maros megye pedig a fejlett megyék közé tartozik. Fontos adat ez abból a szempontból is, hogy Romániában több olyan megyében is van egyetem, amely gazdaságilag gyengébben fejlett, mint Hargita és Kovászna megye. Ilyen például Suceava és Bákó megye is.

A közeljövő (5-10 év)

Tudomásunk szerint (Kötő József, Tonk Sándor: *A romániai magyar felsőoktatási hálózat telepítési tervszerve. RMDSZ 1998.*) a román kormány elfogadott stratégiai célkitűzései között szerepel, hogy már a 2002/2003-as tanévben, a 18-24 év közötti romániai népesség 30%-a valamelyik állami vagy magánegyetemnek legyen a hallgatója. Ez a terv amennyiben megvalósul, az 1992-es népszámlálási adatok alapján, mintegy 40 000 magyar hallgatót jelent a 2002/2003-as tanévre, *azaz romániai standardok szerint négy év múlva Székelyföldnek 20 000 egyetemi hallgatója kellene legyen (25/1000 lakos). Ez a szám háromszor nagyobb, mint amekkora szükséges és elégséges ahhoz, hogy egy egyetem gazdaságosan működhessen.*

A 2002/2003-as tanévtől még csupán 4 év választ el! Az egyetem- alapítás (és ebben a tekintetben a kihelyezett főiskolai tagozatok akkreditációja sem kivétel) hosszú folyamat. Szerencsés esetben is az akkreditáció 8-10 év.

A 20 000 potenciális egyetemi hallgatóval kapcsolatban elméletileg felmerülhet az a kifogás, hogy nem lennének mind alkalmasak az egyetemi képzésben való részvételre, hogy Székelyföldön nem tudna ennyi fiatal sikeresen felvételizni az egyetemre, hogy csak egy részük felelne meg az egyetemi oktatás követelményeinek stb. Ezt a kérdést két részre bontanám.

Egy rendelkezésemre álló adat szerint (*Magyar Professzorok Világtanácsa - Javaslat a magyar kormányra. 1998, kézirat*) Magyarországon például a középiskolák 40%-ából évek óta nem került be felvétellel az egyetemre senki. Anélkül, hogy a kérdés részleteit elemeznénk, azt hiszem, hogy már önmagában ez az adat is azt bizonyítja, hogy mennyire fontos az egyetemi oktatás szempontjából a középiskolai oktatás színvonala. Továbbmenvően, az is kérdés lehet, hogy jelen pillanatban a romániai magyar társadalomban a 18-20 év közötti fiataloknak hány százaléka végzett egyáltalán középiskolát. Azaz megtörténhetne, hogy a székelyföldi középiskolai oktatás az átlagosnál gyengébb legyen, és ennek megfelelően a ténylegesen számba vehető potenciális egyetemi hallgatói létszám pedig lényegesen kisebb, mint amekkorát a demográfiai adatok alapján százalékarányosan ki lehet számítani. Széles körű szociológiai felmérések kimutatták (Kvantum), hogy a romániai magyar társadalomban és ezen belül a Székelyföldön is a középiskolai oktatásban való részvétel az átlagnál lényegesen nagyobb.

A legutóbbi országos szinten egységes középiskolai érettségien a legjobb eredményeket éppen itt, a székelyföldi megyékben érték el a diákok. Következésképpen, a székelyföldi középiskolai oktatás mind a részvétel, mind pedig a színvonal tekintetében jobb a romániai átlagnál.

A kérdésnek a második része pedig, úgy gondolom, hogy tulajdonképpen nem is kérdéses. Semmilyen jel nem utal arra, és nem is megalapozható feltételezés az, hogy általában a székelyföldi fiatalok kevésbé lennének intelligensek és/vagy szorgalmasak, mint a többi romániai román fiatal, vagy bármelyik európai régió bármilyen nemzetiségű fiatalja.

Az oktatás minősége

Ugyancsak a közvéleménykutatási felmérésből derül ki, hogy a megkérdezettek mindenekelőtt attól tartanak, hogy a létrehozandó felsőoktatási intézmény nem fog tudni megfelelő színvonalú oktatást biztosítani, azaz igencsak erőteljes igény van az oktatás magas színvonala iránt, nem egyszerűen egy könnyen megszerezhető diploma lehetőségét várják a leendő egyetemtől.

Ez a tény is azt indokolja, hogy a létesítendő felsőoktatási intézmény kialakításakor minden más kritériummal szemben elsőbbséget kell élvezzen az oktatás magas színvonalának a biztosítása.

A felsőoktatási intézményekben folyó oktatás minőségnek van néhány egészen konkrét ismérve. Ilyen például a kutatás és a doktorandusképzés. Ebben a tekintetben a romániai akkreditációs törvény és a Kárpát-medencei magyar professzorok álláspontja teljes mértékben megegyezik. A román akkreditációs törvény, illetve az ennek alapján készült akkreditációs útmutató (Consiliul National de Evaluare Academica - Evaluarea Academica a Institutiiilor de Învatamânt Superior - Buc. 1996. 13.) szerint a rövid időtartalmú felsőoktatás feladata csupán az oktatásra szorítkozik, miközben a hosszú időtartamú felsőoktatási intézményeken kutatás is folyik. Ezt erősíti meg a magyar professzorok véleménye is (*Ajánlások a magyar kormánynak* - kézirat), amely leszögezni: a főiskolák sajátossága az, hogy az egyetemektől eltérő feladatokból és a nagyobb oktatási terhelésből adódóan a tudományos követelmények teljesítése nem, vagy csak szűkebb oktatói körtől várható el, ami a pályázati források elnyerése szempontjából is hátrányos. Eredményes kutatómunka nélkül pedig nem lehet színvonalas oktatói munkát folytatni.

Ehhez kapcsolódik szorosan a doktori képzés szervezésének a joga is, ugyanis ezt külön akkreditálni kell, és az a felsőoktatási intézmény, és azon belül minden egyes szak külön, az eredményes kutatómunka és magas színvonalú oktatás elismeréseként nyerheti el ezt a jogot. Éppen ezért elmondható, hogy egy felsőoktatási intézményben folyó oktatás színvonalának egyik alapvető és kézzelfogható ismérve az, hogy az adott intézmény rendelkezik-e, ha igen, milyen szakon, akkreditált doktori képzési programmal.

Tanári kar, utánpótlás, doktorandusképzés

Csak színvonalas oktatást biztosítani tudó felsőoktatási intézményt érdemes létrehozni. Az oktatás színvonalát mindenekelőtt a tanári kar határozza meg. Éppen ezért a legfontosabb feladat azoknak a magyar egyetemi tanároknak a felkutatása, akik hajlandók lennének a székelyföldi felsőoktatási intézményben tanítani.⁴

A felsőoktatási intézmény beindításához és működtetéséhez szükséges tanári kar összeállítása mellett a második legfontosabb és legsürgősebb feladat az utánpótlásról való gondoskodás. Székelyföld az elkövetkező 10-15 év alatt egy teljesen új, fiatal szakemberekből álló egyetemi tanári kart kell kiépítsen.

A romániai magyarságnak minimálisan számolva is 2500-3000 (tudományos címmel, fokozattal rendelkező) egyetemi oktatóra lenne szüksége a 2003/2004-es tanévre (jelen pillanatban van 330 egyetemi oktató, akiknek jelentős része nyugdíjas vagy nyugdíjkorhatár előtt áll), ezen belül Székelyföldnek 1000-1500 egyetemi oktatóra lenne szüksége.

A jelenleg létező kereteken túlmenő, azt kiegészítő doktorandus-képzés támogatására lenne szükség, amelynek elsőrendű célja a legtehetségesebb székelyföldi fiatalok (nyugat-európai, magyarországi és romániai) egyetemeken való doktorálásának a támogatása, egy külön e célt szolgáló ösztöndíjalap létrehozása.⁵ Különös figyelmet érdemelne annak a lehetőségnek a megteremtése, hogy évente legalább 5-10 székelyföldi fiatalot el tudjunk küldeni nyugat-európai egyetemekre doktorálni. Ez nagymértékben hozzájárulhatna ahhoz, hogy egy európai oktatást biztosító és (ami szintén nagyon fontos) az európai egyetemekkel élő kapcsolatban levő oktatási intézmény alakulhasson ki. A Magyar Professzorok Világtanácsa messzemenően támogatja ezt az elképzelést is. Segít feltérképezni azokat a nyugat-európai egyetemeken tanító professzorokat, akik doktorálni kívánó fiatalokat fogadnak. Ebben nem csupán saját erőforrásainkra hagyatkozhatunk. Számos nyugat-európai doktorandusi ösztöndíjpályázati lehetőség van, amit már többen ki is használtak. Erdélyben egyébként annak, hogy nyugat-európai egyetemekre küldjük a legtehetségesebb fiataljainkat, több évszázados hagyományai vannak. Már a 13. századtól kezdődően az erdélyi

fiatalok egy része nyugat-európai oktatási intézményekben, egyetemeken végezte tanulmányait. Közülük nagyon sokat ismerünk ma is. A legismertebb persze Apáczai Csere János. Ezt a hagyományt kellene felújítani.

Társadalmi igény

Közvéleménykutatási felmérésekkel is igazolt tény, hogy a Csíki-medencében, de az egész Székelyföldön rendkívül nagy társadalmi igény van a felsőoktatás iránt. A megkérdezettek túlnyomó többsége, beleértve a helyi társadalmi elitet is, támogatja a "helyi", illetve a székelyföldi felsőoktatási intézményhálózat gondolatát.

Olyan erős és sokszínű társadalmi igényről van szó - ezt a tényt a KAM-RAKK a felmérés során ki is mutatta és kiemelendő fontosságúnak tartotta -, amelynek csak töredékét lehet egy-két főiskolai szakkal kielégíteni.

Székelyföldi és a romániai magyar felsőoktatás

A székelyföldi felsőoktatás fejlesztésének alapvető kérdése nem az, hogy szükség van-e egyetemre vagy nincs, hanem az, hogy a romániai magyar felsőoktatás hálózata miként épül fel, hogy a hálózat hány egyetemből tevődik össze. A kisebbségi helyzet sajátosságának az eredménye, hogy hosszú időn keresztül a romániai magyarság nem tudott másban gondolkodni, mint a kolozsvári székhelyű magyar tannyelvű állami finanszírozású önálló egyetem újraindításán. Az a tény, hogy nem sikerült a román kormánnyal elfogadtatni ezen egyetem újraindításának jogosságát, azt a meggyőződést erősítette meg, hogy nem lehet és nem szabad többen, másban is gondolkodni.

Tekintettel arra, hogy a 2-2,2 milliós romániai magyarság nem egy viszonylag kis területen él, elkerülhetetlenné vált a felsőoktatás fejlesztési és telepítési tervete elkészítések a romániai magyarság földrajzi tagolódásának megfelelő koncepció kialakítása. A 3,3 milliós belgiumi vallonok ugyanakkora területen élnek, mind Székelyföld, de itt sem egy, hanem kilenc egyetem működik.

További viszonyítási alapként szolgálhat az a tény is, hogy Erdély (Partiummal együtt 103 000 km²) ugyanakkora, mint Hollandia (34 225 km²), Belgium (30 507 km²) és Svájc (41 229 km²) együttevve.

A romániai magyar felsőoktatás-politikai irodalomban az erdélyi magyarság földrajzi tagolódása általában a következőképpen van felvázolva (ez nagy vonalakban meg is felel a valóságnak):

Székelyföldön - Hargita, Kovászna és Maros megyében 720 000 magyar él, az erdélyi magyarság 45%-a,

Partiumban (Máramaros, Szatmár, Bihar, Szilágy, Arad, Temes, Krassó-Szörény megyék) 570 000 magyar (36%),

Közép- és Dél-Erdélyben (Kolozs, Beszterce-Naszód, Fehér, Hunyad, Szeben, Brassó megyék) 310 000 magyar él (19%).

Ezt a vázlatot kiegészíteném azzal, hogy:

1. Ez a vázlat az 1992-es népszámlálás adatai alapján készült, a felsőoktatási intézmény tervezésekor viszont a reális adatokat kell figyelembe venni, hiszen mindenki számára közismertek a népszámláláskor elkövetett hamisítások, azaz számolni kell annak az eshetőségével is, hogy a romániai magyarság 2 milliós közösség, és hogy a legnagyobb torzítások éppen Közép- és Dél-Erdélyben és a Partiumban voltak.

2. Figyelembe kell venni továbbá azt is, hogy a székelyföldi egyetem vonzáskörzetéhez fog tartozni a mintegy 100 000 magyar ajkú moldvai csángó, és a Brassó megyei magyarság is. (A Brassó megyei magyarság a Székelyföldhöz kötődik, nemcsak a földrajzi közelség, de a személyes, családi kapcsolatok-gyökerek folytán is.)

A három országnyi területen élő erdélyi magyarságnak minden felsőoktatással kapcsolatos igényének egyetlen egy egyetem nem tud megfelelni, még akkor sem, ha ez a centralista koncepció kiegészül a kihelyezett főiskolai tagozatok gondolatával.

A Kolozsvári Állami Magyar Egyetem (A "Bolyai Egyetem") 20 000 egyetemi hallgató befogadására volt tervezve. Már ebből is látszik, hogy nélkülözhetetlen a kolozsvári székhelyű központi universitas mellett regionális egyetemek létrehozása Partiumban és Székelyföldön. Csupán 4 év múlva (!) a romániai magyarságnak 40 000 egyetemi

hallgatóra lesz szüksége ahhoz, hogy fel tudjon zárkózni a romániai átlaghoz, abban az esetben, ha a népszámlálási adatokkal számolunk, és ha nem vesszük figyelembe azt a lemaradást, ami évtizedeken keresztül felhalmozódott, sem pedig azt, hogy egy kisebbség ahhoz, hogy fennmaradjon, többet kell teljesítsen, mint a többség.

A fenti tények ismeretében érthetővé válik, hogy az RMDSZ felsőoktatáspolitikai koncepciójában változás történt, hogy az egy központú, egyetlen egyetemből álló romániai magyar felsőoktatási rendszer gondolatát felváltotta a decentralizált, a regionális egyetemeknek is helyet adó, azok létrehozását szorgalmazó és támogató koncepció.

Ezt bizonyítja:

- az RMDSZ ÜE oktatási alelnöke, Béres András által készített tanulmány (*Javaslat az erdélyi magyar felsőoktatás bővítésére*. Marosvásárhely. 1996. szept. 3.), amely kifejti, hogy az erdélyi magyar felsőoktatás fejlesztése terén előtérbe kell állítani a Sulyok István Református Főiskola önálló partiumi egyetemmel való fejlesztése mellett a székelyföldi hálózatszerűen telepítendő alapítványi egyetem létrehozásának gondolatát;
- a romániai magyar egyetemi oktatók marosvásárhelyi fórumának Állásfoglalása (1996. november 9.), amely megerősíti a Béres András úr javaslatát, hozzáfűzve, hogy "szükségesnek tartja az erdélyi magyar nyelvű felsőoktatási hálózat sürgős bővítését";
- az RMDSZ V. Kongresszusa alkalmából bemutatott RMDSZ Kormánykoalíciós Cselekvési Prioritásai, amelyek között szerepel a székelyföldi és a partiumi felsőoktatási intézmények létrehozása és támogatása;
- az RMDSZ ÜE által 1998. szeptember 1-én kiadott tanulmány (Kötő József, Tonk Sándor: *A romániai magyar felsőoktatási hálózat telepítési tervzete*), amely szintén kihangsúlyozza, hogy a Kolozsvári Állami Magyar Tudományegyetem, a romániai magyarság központi universitása mellett még szükség lesz regionális egyetemek létrehozására is, a két, legtöbb magyar lakossal rendelkező térségben, a Székelyföld és a Partium területén.

Következtetés

Biztosítani kell a romániai és ezen belül a székelyföldi magyar fiataloknak az esélyegyenlőséget a felsőoktatásban, egyetemi és egyetem utáni képzésben való részvétel tekintetében. A régió modernizációjának legközvetlenebb és leghatékonyabb módja a humán erőforrásfejlesztés, és ezen belül is az oktatás fejlesztése (minél több fiatalnak minél magasabb szintű ismeretekhez és azok felfrissítéséhez való hozzáférhetőségének a biztosítása).

Senki sem vonhatja kétségbe azt, ami már egy évszázaddal ezelőtt az ipari társadalomban is érvényes volt, hogy egyszerűen elképzelhetetlen egy régió gazdasági, társadalmi és kulturális-szellemi fejlődése olyan korszerű egyetem nélkül, ahol ne folya kutatással egybekötött magas szintű oktatás.

Természetesen ez hatványozottan - ha ezt egyáltalán lehet tovább fokozni - igaz az új, a kialakulóban levő tudásközpontú társadalomban, a 21. század küszöbén.

Összegzés

- az Európai Unióban minden 300 000 lakosra jut egy egyetem;
- Európai Unió számítások szerint egy hatékonyan és gazdaságosan működő egyetemnek 6-8000 egyetemi hallgatója van;
- az U-nak az 1994/95-ös tanévben 11,7 millió egyetemi hallgatója és 346,1 millió lakosa volt, ami azt jelenti, Székelyföldnek 30 420 egyetemi hallgatóra lesz szüksége, ha fel akar zárkózni Európához;
- Romániában az 1995/96-os tanévben 12 248 magyar hallgató volt, ami az összesen 319 305 romániai egyetemi hallgató 3,8%-át jelentette, miközben Románia lakosságának 7,1% magyar nemzetiségű, és ez a részarány annak ellenére ilyen alacsony, hogy Székelyföldön a középiskolai oktatásban való részvétel az átlagosnál magasabb, és hogy a legutóbbi egységes országos érettségien is éppen Hargita, Kovászna és Maros megyében érték el a legjobb eredményeket ;

- 1990-1996 között az egyetemet végzett fiataloknak mindössze 31,5%-a végezte anyanyelvén a tanulmányait;
- éppen a hátrányos megkülönböztetésnek köszönhetően a magyar nemzetiségűek körében a felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma nagyon alacsony, 3,6%, az országos 5,1%-kal szemben, Hargita megyében ez az arány még rosszabb, 2,36%;
- Székelyföldön olyan - közvéleménykutatások által is kimutatott - széles körű és erőteljes társadalmi igény van a felsőoktatási intézmények iránt, amit nem lehet egy-két főiskolai szakkal kielégíteni;
- az elmúlt évek tapasztalatai azt bizonyítják, hogy az egyedül járható út az, amit a finnországi svédok (300 000 fős közösség) választottak még nyolcvan évvel ezelőtt, létrehozták és önerőből fenntartották az egyetemet, majd kiharcolták azt, hogy az állam átvegye az egyetem finanszírozását (nagyon sokan nem tudják, hogy nem nagyon távoli múlt eseménye, hogy a finn állam felvállalta a turkui svéd egyetem finanszírozását);
- Romániában jelen pillanatban 51 magánegyetem és 49 állami egyetem van;
- a romániai magyar közösség viszonylatában is van követhető példa, a nagyváradi Sulyok István Református Felsőoktatási Intézményről van szó (a Főiskola megnevezés használata félrevezető és nem felel meg a valóságnak). Ez az intézmény 1990-ben kezdte meg működését. Már több szakkal átjutott az akkreditáció első szakaszán. Ebben az évben is 4 egyetemi szintű képzési szak és 3 főiskola szintű képzési szak indult;
- egy egyetem alapítása hosszú folyamat, az akkreditáción való átjuttatása szerencsés esetben is 8-10 év, és hogy a magyar egyetemi oktatók (tudományos címmel és fokozattal rendelkezők) 80%-a a következő tíz évben nyugdíjba vonul;
- a 21. század a "Tudásközpontú társadalom" évszázada lesz, olyan társadalom, amelyben a központi szerepet az egyetem játssza, ahol a kutatással egybekötött magas szintű képzés folyik;
- egyszerűen elképzelhetetlen a régió gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődése magas színvonalú korszerű egyetem nélkül.

A Székelyföldi Egyetem létesítése új szakok indításával és már működő kihelyezett tagozatok letelepítésével valósítható meg.

Első évben csupán 2-3 szak indítását tervezzük. Olyan szakokra kell gondolni, amelyek már szerepelnek a Romániában akkreditált szakok listáján.

A következő években ezek körét szélesíteni lehetne a már működő intézmény keretén belül. Ezt, valamint annak eldöntését, hogy konkrétan milyen földrajzi telepítésben kell felépüljön ez az intézmény, széles körű egyeztetés kell megelőzze.

A jelenleg még érvényben levő 36-os Kormányrendelet, és ami még fontosabb, a kormányrendeletet leváltó új oktatási törvény képviselőházi változata (amely egyébként a romániai magyarság szempontjából a legrosszabb változat) is lehetővé teszi, illetve megengedi az önálló magyar tannyelvű egyetem alapítását, az utóbbi - és ez a mérvadó - csupán abban az esetben, ha ez az egyetem magánegyetem.

Éppen ezért az intézmény alapítványi egyetemenként működne. Az alapítványt a székelyföldi (megyei és helyi) önkormányzatok konzorciuma tartja fenn.

Az intézmény neve: Székelyföldi Egyetem - Univeritate Sicularum.

1 Tonk Sándor: *Romániai magyar magánegyetem* (Magyar Kisebbség, 2000/1.) 1. kérdés: "...Az ok, ami vitát gerjeszt, az abban a kérdésben rejlik, hogy az önálló magyar egyetem állami vagy magánegyetem legyen, avagy mindkettő. Egy egyetem legyen vagy több..." 2. kérdés: "...Érdekes módon, ameddig csak a román politikai akarat ellenállásával kellett szembenézni, addig az erdélyi magyar közvélemény lehetségesnek, megvalósíthatónak fogadta el a magánegyetem gondolatát. Az 1990-es változások után készült első tervek, melyek az önálló magyar Bolyai Egyetem helyreállítását körvonalazták, mint lehetséges változatot kezelték az anyaországi, a külföldi magyarság támogatásával létesítendő magánegyetem alapítását.

Amióta a Magyar Köztársaság kormánya bejelentette, hogy költségvetési támogatással kívánja támogatni a romániai magyar nyelvű egyetemi oktatást, egy önálló magyar egyetem megalapítását pártolja, megnőtt a terv ellenzőinek, illetve azoknak a száma, akik bizalmatlanul tekintenek egy ilyen megoldásra. Ennek eloszlata érdekében tisztáznunk kell az egyetem kapcsán felmerülő néhány alapvetően fontos kérdést."

2 1998-ban, amikor ez a tanulmány készült, Kolombán Gábor volt a megyei önkormányzat elnöke.

3 Az a kérdés, hogy a létrehozandó felsőoktatási intézmény főiskola vagy egyetem legyen, nagyon leegyszerűsödik, ha először elolvassuk az érvényben levő román oktatási törvényt, illetve a 36-os Kormányrendeletet. A fent említett törvény értelmében a Főiskola (román elnevezése : Colegiu Universitar) minden esetben egy egyetemen belül van megszervezve és ennek alá van rendelve. (Art. 62 - 1. "Învatamântul universitar de scurta durata este de 3 ani, ..., si este organizat în colegii universitare, în cadrul institutiilor de învățământ superior de lunga durată") A törvény értelmében ugyanis a főiskola és az önálló intézmény fogalma összeegyeztethetetlen. Következésképpen esélye sem lenne annak, hogy egy önálló főiskolát akkreditáltatni lehessen, hiszen ilyen intézmény a román törvények értelmében nem létezik. Az új oktatási törvény képviselőházi és szenátusi változata sem módosítja az ide vonatkozó cikkelyt. Éppen ezért a létesítendő intézménynek egyetemi szintű képzést biztosítani tudó felsőoktatási intézménynek kell lennie.

4 Ez azt jelenti, hogy abban az esetben, ha évente 50 székelyföldi fiatal nyerne felvételt a magyarországi doktori képzésre, akkor 2008-ra elérhető lenne az 500 doktori címmel rendelkező egyetemi oktatói szám, hogyha beszámítjuk azokat is, akik az elmúlt nyolc évben már doktoráltak, maga a doktori cím megszerzése ugyanis szerencsés esetben is 8-10 év. Jelen pillanatban Magyarország évente 50 doktorandusi ösztöndíjas számára biztosít csupán keretet a határon túli magyarok számára, ebből 22 jut Erdélynek. Ez nyilván megközelítőleg sem elegendő. Nem véletlen, hogy a Magyar Professzorok Világtanácsa is javasolta a magyar kormánynak, hogy ezt a számot emeljék fel 100-ra.

5 Azáltal viszont, hogy sikerült felvenni a kapcsolatot a Magyar Professzorok Világtanácsának elnökével, dr. Kecskés Mihály professzor úrral, és hogy az MPV készségesen támogatja a székelyföldi felsőoktatás kiépítésének gondolatát, és hogy ennek megfelelően elvállalta annak az egyébként eléggé kilátástalan feladatnak a teljesítését, hogy gondoskodjon a kiépítendő intézmény számára a megfelelő számú és nemzetközileg ismert magyar professzorokról, katedrára való ajánlásáról, elhárult a legnagyobb akadály a székelyföldi felsőoktatási intézmény mielőbbi beindítása és a mindenki által igényelt magas színvonal biztosítása előtt.

- [Biczó Gábor: Megjegyzések Vetési László: Szórványstratégia - nemzetstratégia című tanulmányához](#)
- [Bodó Barna: Jövőtervezés és bűnbánat](#)
- [Péter István: Szórvány - kisebbség - etnikum - erdélyi magyarság](#)
- [Tóth Pál Péter: Szórványban... Hozzászólás Vetési László vitaindító írásához](#)
- [Gergely Ferenc: A megoldott kévék](#)
- [dr. Schneller Károly: Szórványok és szigetek sorsa Kolozs vármegyében VI.](#)
- [dr. Szathmáry Lajos: Gyakorlati hozzászólás a magyar szórványügyhöz](#)
- [Bakk Miklós - Székely István: Az RMDSZ és az önkormányzati választások](#)
- [A kisebbségek jogai - Nyilatkozat az etnokulturális és nemzeti kisebbségekre, valamint őshonos lakosságokra vonatkozó liberális demokrata elvekről](#)
- [Benjamin Neuberger: Nemzeti önrendelkezés: egy fogalom dilemmái](#)
- [Sorbán Angella: "Tanuljon románul a gyermek, hogy jobban érvényesülhessen"](#)
- [Izsák Balázs: A román tanügyi törvény a nemzetközi jog szemszögéből](#)
- [Jánki András: Mítosz és valóság](#)
- [Kiss Dénes: Civil szféra és politikum](#)
- [Mák Ferenc: Az új nemzeti politika és a Határon Túli Magyarok Hivatala \(1989-1999\)](#)
- [Süket Levente: Pro Universitate Siculorum](#)
- [Gerencsér Balázs - Juhász Albin: A Kárpát-medencei magyar autonómiák lehetősége az ezredfordulón](#)
- [Veress Emőd: A román Alkotmánybíróság hatásköre](#)
- [Horia-Roman Patapievici: Egy identitáselmélet margójára](#)
- [A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája 1989](#)

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék